

MITOPOÉTIKUS VILÁGALKÍTÁS

(J. R. R. Tolkien [szerk. Christopher Tolkien]: *Középfölde formálása*. Helikon, Budapest, 2020.)

Írta: Hornyánszky Simon (FélszipókásÓsmoly)

Elismeréssel hódolok az előtt, milyen csodálatos elszántsággal és alaposággal gondozta apja hagyatékát Christopher Tolkien. Szabatosan összerendezve, magyarázó jegyzetekkel ellátva adja közre a többi könyvből (*Elveszett mesék könyve*, *Húrin gyermekei*, *Gondolin bukása*, *Beleriand dalai*, *A szilmarilok*) már ismerős történetekhez fűződő vázlatokat. Érdekesség, hogy teljesen óangolul írt szövegek is szerepelnek függeléként a mai olvasók számára is érthető változat mellett. J. R. R. Tolkien ugyanis előszeretettel használta a mítoszteremtés eszközeit: a tizedik századi angol hajós, Ælfwine „jegyezte le” a tündéktől megismert történeteket óangolul, amelyek „aztán Tolkienhez kerültek”. Ezáltal azt az érzetet kelthette az olvasóban, hogy a modern angol szöveg csak egy fordítása, feldolgozása, gondozása valami ősi, mitikus korból származó anyagnak, nem pedig XX. századi irodalmi alkotásnak született. Mivel a halhatatlan tündék szigetét Tolkien gondosan megírt háttértörténettel kapcsolatba hozta a Brit-szigetekkel (és ezáltal a ma ott élő népekkel is), mai szemszögből Ælfwine (avagy Eriol) így az angolszász mitológia legrégebbi forrása, megteremtője. Véleményem szerint ezzel különlegesebbé tette a művek hangulatát, szó sincs rossz szándékú megtévesztésről.

Itt jegyezném meg, hogy mily rendkívüli odafigyelést kívánhatott a fordítótól, hogy érzékeltessék a legkorábbi szövegváltozatok viszonylag nyers – és ilyen értelemben tiszta – állapotát. Világszinten is mérföldkő ez a kiadás, mert a magyaron kívül csak francia és spanyol nyelven jutott el eddig a *Középfölde Históriaja* sorozat fordítása.

Mivel a kötet kifejezetten új történetet nem tartalmaz, inkább a világ és történelmének tanulmányozásához szolgál új szempontokkal, elsősorban azoknak tudom ajánlani, akik a tolkien életművet elmélyülten kutatják. Hasznos lehet, ha valaki többre kíváncsi egy-egy esemény vagy szereplő kapcsán. Christopher számos összehasonlító táblázatot készített, hogy szemléltesse, miben térnek el az elnevezések és elképzelések a többi műben közölt későbbi változatoktól. Középfölde kialakulása mellett a történetek közötti összefüggések, népek és sorsok formálódásának is tanúi lehetünk. Van az írások között, amelyek kiforrottabb, kereknek mondható, de a többségüket inkább a befejezetlenség, töredékesség jellemzi. A mű velejét az eddigiekhez fűződő történelemképzések alkotják: évszámokkal együtt közölt, rövid eseményleírásokból álló krónikák helyezik időrendbe az egyes történéseket.

Nagy hangsúlyt helyez a könyv arra is, hogy az egyes kifejezések hátterét kibontsa, az egyes ábrázolásokhoz új

részleteket, magyarázatokat adjon hozzá. Különösen igaz ez a kezdeti fejezetekre, amelyek *A szilmarilok* két, egymásból továbbfejlődött változatát taglalják (ezek **A mitológia vázlat**a és a **Quenta**). Amint túltekintünk az ismétlődéseken, felfedezhetjük a mélyebb részleteket az első kori események elmesélésében, főleg a tündék különféle népei, a kilenc vala, Morgoth, Ungoliant, illetve a szilmarilok kapcsán. Christopher jegyzetei nyomán az óangol változatok jelentősége is felértékelődik, hiszen olyan kincsekre bukanni bennük, mint például az Arkenkő és a szilmarilok (óangolul Eorclan-stánas) közötti kapcsolat, illetve Középfölde elnevezésének nyelvi háttere.

A részletes magyarázatokkal ellátott első Beleriand-térkép a kötet különlegessége lehetett volna, de sajnos a rajz nyomtatásban olvashatatlanul halvány. Szerencsére az interneten „first silmarillion map” kulcsszavakkal könnyen lehet találni egy nagyobb és jól átlátható változatot. Az ezt követő fejezetek – az **Ambarkanta** (*A Világ megformálása*), zárásként pedig **Valinor és Beleriand legkorábbi krónikái** – önállóan is érthetőek, illetve együtt átfogó képet adnak Középfölde kozmológiájáról, földrajzáról és történelméről. Évszámokkal, családfákkal, bőséges kommentárokkal vezetnek végig a világ kialakulásán és átalakulásán. Számomra ezek voltak a kötet legizgalmasabb, legélvezetesebb részei: a kézzel rajzolt ábrák és a kozmológiai kifejezések gazdag képzelettársításokat indítanak be. Ardát körülveszik a Világ Falai, azon kívül „az alaktalan és időtlen Éjszaka” (Kúma, az Üresség) honol – ide száműzték Melkort. Maga az ősi Föld szimmetrikus és lapos, korongszerű volt, ám az istenek csatái során többször is megtört, majd Númenor bukását követően Ilúvatar kiemelte belőle Valinort, a bolygót pedig gömbölyűvé tette. Ragyogóan tükrözi Tolkien világteremtő szellemét!

Különleges még a kötet abban is, hogy a **Quenta** említi először név szerint Mandos jóslatát (ítéletét), ami többek között Fëanor házának megátkozásáról szól. A Hattyúkikötőben elkövetett testvérmészárlás miatt bekövetkező balsorsukat jövendőli meg, illetve azt, hogy Valinor bezárja előttük kapuit. Az Északi Jóslatra, avagy a Noldák Végzetére számos utalás van ugyan *A szilmarilok*ban is, de itt részletesebben közölve olvasható. Továbbá Tolkien korai vázlatai említenek egy második jóslatot is, mely szerint, amikor a világ megöregszik, Melkor visszatér, és Tulkas, Fionwë és Túrin a végső csatában (Dagor Dagorath) szembeszáll vele, s Túrin a fekete kardjával levágja őt. A gonosz végleg legyőzetik, a fény az egész világot betölti, s a tündék és az istenek megfiatalodnak. Ezekről részletesen ebben a kötetben olvashattam először.

A *Középfölde Históriája* sorozat előző három kötetéhez képest ezt kevésbé találtam olvasmányosnak, inkább elemzős, elmélyülő szöveganyag, bőséges jegyzetekkel. Érdeemes bogarászni, mert kincseket, ínycfalatokat rejt. Ajánlom mindenkinek, aki szeretné mélyebben

megismerni A *szilmarilok*ban közölt történetek gyökereit, illetve a világ megalkotásának, majd fokozatos átformálásának összetett folyamatát, történelmének kronológiai részleteit és sajátos időszámítását, például a vala évek és a napévek rendszerét.

GONDOR SEGÍTSÉGET KÉR

Írta: Selmeczi Szonja (Níniel-Nienor)

Balchothok és orkok törnek be Gondor földjére, és a helytartó, Cirion végső kétségbeesésében futárokat küld az Éothéodok Urához, Eorlhoz, hogy a lovas nép segítségét kérje. Hat küldönc kel útra, de az út végére csak egyikük, Borondír marad életben, és Gondor sorsa az ő küldetésének sikerén áll vagy bukik. Ha át tudja adni az üzenetet, Gondor megmenekülhet, de ha nem, népét elpusztítják az ellenük vonuló hordák.

A cseh Rosenthal kulturális egyesület 2018 márciusában nem kisebb vállalkozásba fogott, mint a *Befejezetlen regék Númenorról és Középföldéről* egyik történetének amatőr filmes feldolgozásába. A társaság 2008-ban alakult, fő tevékenységük a filmforgatás, LARP-ok, nyári táborok, történelmi harcok szervezése. Tagjaik mindezt önkéntes munkában végzik.

A film költségeinek fedezésére Kickstarter kampányt indítottak, ami sikeresnek bizonyult: bár a legmerészebb célként meghatározott 60 perces film költségvetését nem sikerült összegyűjteni, de egy rövidebb film forgatására elég pénz gyűlt össze. A munkálatok először a főszereplő Borek Belfin egyéb filmes elfoglaltságai miatt csúsztak, majd az utómunka tartott a tervezettnél tovább. Végül a koronavírus-járvány miatt a 2020 májusára tervezett prágai mozis premier átcúszott augusztus elejére. A *Horn of Gondor* végül szeptemberben debütált online, és ezzel egy időben az egyik forgatási helyszínen, Rožmitál pod Třemšínem cseh városka kastélyában is levetítették a filmet, ahol a készítőikkel és szereplőkkel is találkozhattak a rajongók.

A film keretes szerkezetű: az elején és a végén is narrátor meséli el az előzményeket, valamint a későbbi eseményeket. Bár a játékidő csupán 16 perc, de egy sűrű, akciódús kalandfilmet látunk: Borondír útját és harcát követjük végig.

Nem véletlen, hogy a YouTube-on volt kommentelő, aki nem értette, miért szerepel csupa cseh név a stáblistán. A készítőik nem próbálták cseh színészeiket angolul megszólaltatni, inkább anyanyelvi beszélőkre bízta az angol szinkront, Borondír hangját például az ír Michael Taylor adja. Ha az ember nem ismeri a film háttérét, fel sem tűnik, hogy egy cseh alkotást néz.

A szereplők kaszkadőrök, ami a harcjeleneteken meg is látszik. Jól koreografáltak a harcok, de talán pont

emiat egy kicsit hosszabbak is, mint lenniük kellene. Egyértelmű, hogy odatették magukat a harcjelenetek megtervezésénél és eljátszásánál is, de a játékidő túl nagy részét teszik ki, ami egy ilyen rövid filmnél könnyen unalmassá válhat.

A fényképezés gyönyörű, az őszbe forduló cseh táj, a mohás kövek, sziklák és aranyló falevelek valóban megidéznek Középfölde erdeit. Az egyetlen hiba, ami feltűnt, az néhány kondenzcsík volt az ég alján egy naplementés vágásnál, de bevallom, annyira nem feltűnő, hogy első nézésre elkerülte a figyelmemet.

Különösen tetszett a sminkes munka és a harci sebek megjelenítése. Ez a film nem finomkodik, realista módon mutatja meg a sérüléseket, mégsem lesz tőle hatásvadász. Odafigyelték az apró részletekre, ami hitelessé teszi a filmet.

A zene amatőr rövidfilmhez képest monumentális, gondosan megkomponált, és igyekszik minél inkább illeszkedni Howard Shore *A Gyűrűk Urájának* hangulatához. Miközben a stáblista pörög, Markéta Neira Burešová sanzonénekesnő éneklő quenya nyelven a *Roquen mettē-estelva* (Utolsó remény lovasa) című dalt. Ez a filmhez készült, Petr Kubelík és Vít Filipovský szerezte, a szövegét pedig Kateřina Egemová írta, és van olyan jó, hogy az összes korábbi túlságosan Howard Shore-os zenét megbo csássam. A *filmzene* elérhető online.

A zene, a jelmezek, a lassítások, a környezet annyira hasonlítanak Peter Jackson filmjeinek látványvilágához, hogy teljesen belesimul a *Horn of Gondor* a trilógiába. Kicsit olyan érzés, mintha az előzenekart látnánk egy híres banda koncertje előtt. Akár a „kánon” részének is tekinthető a film, de talán pont emiat kicsit csalódás is. Nem sok újdonságot próbáltak belecsempészni az alkotók ebbe a bő negyedórába, ami végülis nem baj, mert így is decens alkotást hoztak létre, de jó lett volna valami egyedít, valami eredetit, valami kicsit mást látni.

Nagyon igyekeztem kritikus szemmel nézni a filmet, de amikor Borondír belefűj Gondor kürtjébe, akkor még én is megborzongtam. Azt hiszem, megérte két évet várni a *Horn of Gondorra*, mert kisebb hibáival együtt is egy élvezhető, szép és hatásos kisfilm lett.

BŐVÍTETT BOMBADIL

(J. R. R. Tolkien [ed. Christina Scull & Wayne G. Hammond]: *The Adventures of Tom Bombadil and other verses from the Red Book*. HarperCollins, London, 2014)

Írta: Bartók Nagy Tamás (Toma)

Régóta szerettem volna Tolkien verseit eredetiben olvasni, és erre kiváló lehetőséget biztosított, hogy pár éve egy londoni könyvesboltban sikerült szert tennem a *The Adventures of Tom Bombadil* (Bombadil Toma kalandjai) hazainál gyanúsán vastagabb 2014-es brit kiadására.

A hosszkülönbség oka a tetemes extra tartalom, mely nem versenként, hanem összegyűjtve áll a kötet hátsó kétharmadában. Ez legnagyobb részben a Tolkien-korpusz esetén már megszokott (sőt, szinte elvárt) szövegváltozatok közti összevetést jelenti, valamint az irodalmi és mitológiai forrásokkal és más Tolkien-művekkel való kapcsolat feltárását. Jelen esetben Christina Scull és Wayne G. Hammond vállalkoztak a feladatra, akik nevéhez a hasonló kiadású *Farmer Giles of Ham* (A sonkádi Egyed gazda) és *Roverandom* (Kóborló és a varázsló), valamint *A hobbit művésze* is köthető.

A kötetet Pauline Baynesnek az első kiadáshoz készült képei illusztrálják, akit maga Tolkien javasolt a kiadónak. Engem a rajzok többsége nem fogott meg különösebben, kivéve a **Princess Mee** (A tündér), **The Mewlips** (A Jajkak), **The Hoard** (A kincs) költeményeket keretezők.

A bevezetésből megtudjuk, hogy két vers az eredeti tervek ellenére végül nem került bele a gyűjteménybe: a **The Trees of Kortirion** (Kortirion fája) túl hosszúnak bizonyult, a tűzoltóbrigád felvonultató **The Dragon's Visit** (A sárkány Bimblefalván) pedig nem illeszkedett a kötet hobbitversgyűjtemény koncepciójába. Előbbi az *Elveszett mesék könyve* első kötetében, utóbbi pedig *A hobbit* szövegkritikai kiadásában érhető el magyarul.

Nem anyanyelvi beszélőként a megfelelő ütemezéshez néha kicsit nehéz eltalálni, hol is vannak a szóhangsúlyok egy-egy sorban – talán ez is közrejátszott, hogy most a **The Man in the Moon Came Down Too Soon** (Túl korán jött a holdbéli ember) tetszett a legjobban, ami ebből a szempontból az egyszerűbb darabok közé tartozik.

A kommentár részeként szinte minden műhöz kapunk korábbi szövegváltozatot – így a versek felidézéséhez nem szükséges a főszöveghez visszalapozni –, valamint rengeteg szómagyarázatot, amelyek általában hasznosak, bár a dumbledor (poszméh) jelentése egy másik világ kapcsán talán ismert lehet, és van néhány teljesen indokolatlannak tűnő is, mint az opálé (halvány vagy szintelen szilikát). A szómagyarázatoknál izgalmasabbak azok a szálak, amelyek a **Bombadil Goes Boating** (Bombadil csónakba száll) bizonyos motívumait kötik

Kép: Richard Svensson [deviantart.com/loneanimator]

össze Szigurd és Gudrún legendájával, illetve az **Errantry** (A kóbor lovag) első versszakát egy XVII. századi jakobita énekkel; valamint a **The Mewlips** korábbi alcíme („*Lines Induced by Sensations on Waiting for an Answer at the Door of a Reverend and Academic Person*”), ami felfedi, hogy ezeket a sötétben bujkáló, nyálkás, emberevő lényeket az egyetemi professzorok ajtaján kopogás és az azt követő ácsorgás érzete ihlette.

Két mű, az **Oliphant** (Olifánt) és a **Fastitocalon** (Perdipuntaló) eredeti formájában középkori bestiáriumból mintájára íródott: első felükben természetrajzi leírással, a másodikban pedig az ebből fakadó erkölcsi tanulsággal.

Hogy Tolkien nem teljesen komolyan gondolta ezt a dolgot, az már ott sejtethető, hogy – bestiáriumból szokatlan módon – az olifánt ormányát a porszívócsővel hozza kapcsolatba, de hogy a perdipuntaló léte és mivolta az ajtóban leskelődőket és a jazztáncosokat fenyegető veszélyre tanítana minket, az végképp gyanakvásra ad okot.

A kommentárok után még három tengwarral írt oldalt találunk a címadó vers és az **Errantry** részleteivel, majd meglepetésszerűen egy függelék is, ami talán a legizgalmasabb rész az extra tartalmak közül: egy sajnálatosan korán félbemaradt prózai történet Bombadilról (két bekezdésnyi „*Hol volt, hol nem volt...*” és egy bekezdés a

címszereplő leírásáról), valamint egy harmadik Bombadil-vers, ami valószínűleg később keletkezett, ezért nem került bele az eredeti versgyűjteménybe.

A kommentárokból sejthetővé válik, hiába a Szukits Kiadó igyekezete, hogy az önálló magyar Bombadil-kötetben helyenként Uhrman Iván újabb fordításainak betoldásával pontosítsa Tótfalusi István interpretációját, a szerző eredeti szándékát így sem sikerült minden részletben eltalálni. Mivel a hazai piacon régóta hiánycikk a mű,

lassan időszerűvé válhat egy újrakiadás. Nagyszerű lenne, ha ennek alapját ez a bővített változat adná (főleg, hogy egy Tolkien-könyv nem is az igazi filológiai jegyzetek nélkül), de nem lesz egyszerű helyzetben, aki ezt bevállalja, mert – a Tótfalusi–Uhrman fordítások különböző erősségein és gyengeségein túl az egységesített terminológiát és a korábbi szövegváltozatokat is figyelembe véve – végül nem kizárt, hogy néhány vershez harmadik fordítás készítése is szükséges lehet.

A KIRÁLY VISSZATÉR – EGY TÖRTÉNET A HOBBITOKRÓL

Írta: Karakas Dániel

Tolkien világhírű művének talán legkülönösebb adaptációja egy 1980-ban megjelent (így idén 40 éves évfordulóját ünneplő) rajzfilm: *A Király visszatér*, melyet Jules Bass és Arthur Rankin Jr. rendeztek. A film a két évvel korábban megjelent Ralph Bakshi-féle *A Gyűrűk Ura* nem hivatalos folytatása. Ez utóbbi rajzfilm maga is igen furcsára sikeredett, ráadásul a Gyűrűháború történetét a Helm-szurdoki csatát követően lezártak tekintette, olyan úrt hagyva maga után, amelyet a fent említett rendezőpáros fontosnak tartott betölteni.

A Rankin–Bass duónak ekkor már volt egy saját Tolkien-adaptációja, *A hobbit*. *A Király visszatér* esetében szerettek volna annak is egy folytatást írni, sajnos azonban *A hobbit* és a Bakshi-féle *A Gyűrűk Ura* között sok tekintetben nagy szakadék tátongott, amit a trilógia lezárásának szánt *A Király visszatér* nem tudott megfelelően áthidalni. Különbség volt például az animáció stílusában, ami azért zavaró, mert *A hobbit* és *A Király visszatér* azonos stílusban készültek, ám a trilógia középső eleme, *A Gyűrűk Ura* látványvilága merőben eltér ezektől. Ugyancsak problémás volt, hogy bizonyos karakterek mindkét előzményben felbukkantak, de személyiségük és karakterük megformálása jelentősen különbözött, így szinte lehetetlen volt mindkét elképzeléshez hű maradni.

A Király visszatér keretes szerkezetű: Bilbó születésnapján találjuk magunkat, ahol a Gyűrűháborúból visszatért hősök immár békében ünneplik az öreg hobbitot Völgyzugolyban. Bilbónak feltűnik, hogy Frodó egyik ujjá hiányzik, és ennek megmagyarázására lép színre egy kobzos Gondorból, aki dalban elregéli *A hobbit* történetét (bejátszásokkal az eredeti rajzfilmből), illetve mesél egy keveset a Gyűrűről és arról, miért volt szükség annak elpusztítására. A dalt Gandalf narrálásában további kiegészítés követi, ami elvezet minket a film cselekményének valódi kezdetéhez: oda, ahol Frodó fogságba esik Cirith Ungol tornyában, és Samu a segítségére siet. Ennél bővebb

expozíciót azonban nem kapunk, így, aki előzmények nélkül szeretné élvezni ezt a filmet, igencsak bajban van, hiszen lényegében csak egy trilógia befejező részét kapja.

Innentől a film két szálon fut: egyfelől Frodó és Samu útját követhetjük végig a Végzet Hegyéig, másfelől végigizgulhatjuk Minas Tirith ostromát és a király visszatérését. A történet megpróbál hű maradni az eredeti műhöz, és amikor kisebb mértékben eltér tőle, néha még abból is jó pillanatok sülnek ki. A film egyik legkiemelkedőbb jelenete – számomra legalábbis –, mikor a Frodó megsegítésére siető Samut megkísérti az általa hordozott Egy Gyűrű: látomásban mutatja meg, milyen hatalomra tehetne szert még egy ilyen apró hobbit is, és miképp parancsolhatna seregeknek, diadalt aratva az orkok hadán, ha magához veszi az Ellenség fegyverét. A hősies látomást a háttérben felhangzó baljóslatú dal teszi teljessé, és egyben talán a film egyik döntő pillanata is. A vízió nyomasztó légkörét egyedül az csorbítja, mikor Samu a Gyűrű erejét felhasználva az előle szeretefutó orkokat apró, szőrös rágcsálókká és majmökká változtatja.

A rajzfilm stílusa és hangulata a fenti kuriózum ellenére szinte végig meglehetősen sötét, ami akkoriban nem volt gyakori az elsősorban gyerekeknek szánt rajzfilmek esetén. Jó példa erre, mikor Denethor – aki sajnos ugyancsak nem kap jelentősebb bemutatást, sőt igazából csak egy jelenet erejéig bukkan fel – élve elégeti magát.

A filmben dalbetétek is akadnak szép számmal. Ezek közül számomra a legemlékezetesebb talán az, mikor a Fekete Kapuhoz masírozó orkok a korbács csattogásának ütemére énekelnek, és énekükben magukat „a Sötét Úr háborújának rabszolgáiként” említik. Ez engem minden alkalommal megfogott, mert bár kissé távol áll Tolkien orkokról alkotott képétől, szerintem kicsit emberközelibbé teszi őket, mert azt sugallja, hogy az orkok nem önszántukból követik a sötétséget.

Kép: Topcraft & Rankin-Bass Productions (jelenet a rajzfilmből)

Ugyancsak emlékezetes és hátborzongató Grond, az Alvilág Pörölye, az ordas fejű faltörő kos, amelyet az orkok használnak Minis Tirith kapujának ledöntésére. A jelenetben feltűnik az angmari Boszorkányúr, kinek földöntúli parancsai és az acsargó vadállatfej fortyogó nyáladzása nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy a film sok akkori gyermek fejében erős nyomot hagyjon, mint ahogy arról a különböző videómegosztókon a film részletei alatt hagyott kommentek tucatjai tanúskodnak.

A film véleményem szerint az ilyen részletekben tudott nagyot alakítani. Sajnálatos módon amennyi figyelmet a részletek kaptak, az átfogó történetvezetésnek épp annyit kellett nélkülöznie. Hatalmas, tátongó hiányosságok vannak a történetben, fontos karakterek (Legolas, Gimli, Faramir stb.) teljes elhagyásától kezdve a bármiféle bevezetés és bemutatás nélkül színre lépő Éowynon át a film utolsó negyedórájára „visszatérő” királyig, Aragornig – akivel kapcsolatban az embernek az az érzése támad, hogy csak azért került be a filmbe, hogy joggal lehessen annak *A Király visszatér* címet adni.

A film ráadásul sokszor a lehető legrosszabb módon próbálja ezeket a lyukakat befoltozni. Trufa látszatra Pippinnek odaszólva (valójában szavait a közönségnek címezve) pár mondatban magyarázza meg, ki is Éowyn, és pontosan mi is a szerepe arra a pár percre, amíg a képernyőn látható. Ezt ráadásul csak azt követően teszi meg, hogy az említett szereplő a színre lépett, és a szóváltás közte és a Boszorkányúr között már lezajlott.

Megjelenik ez a megoldás akkor is, mikor Samu egyedül kutat Frodó után hosszú perceken keresztül, és közben csak azért, hogy történjen valami, megállás nélkül monologizál, ráadásul olyan nyelvezetet és szófordulatokat használva, amelyek indokolatlanok egy megyei kertész szájából.

A Gyűrű elpusztítása és Aragorn királlyá koronázása után visszatérünk Völgyzugolyba, Bilbó születésnapjához. Itt megkapjuk a szálak elvarrásához még szükséges

magyarázatokat, majd Gandalf felfedi, hogy Frodó is velük tart majd a Nyugatra tartó hajón.

A film azzal ér véget, ahogy ez a hajó a szemerkélő esőben eltűnik a láthatáron, és visszacseng a dal, mely először a film elején hangzott fel, mintegy keretet adva a történetnek. Ám ezt megelőzően Gandalf még mond valamit, amitől minden Tolkien-rajongó egy pillanatra a szívéhez kaphat. Amikor ugyanis Frodó átadja a Nyugatvégi Piros Könyvet Samunak, a mágus megjegyzi, hogy ezzel és az ő távozásukkal elérkezett az emberek kora. Ezzel még nem is lenne gond, ám ezt azonnal meg is magyarázza, még-hozzá úgy, hogy miként Frodó is magasabb, mint Bilbó, és Pippin pedig magasabb Frodónál, úgy válnak majd szép lassan a hobbitok emberekké, és ez az oka annak, hogy a következő kort az emberek korának nevezik. Talán bizonyos irányból nézve szép zárás lenne ez a filmnek, egy illő tanulság arról, hogy a hősiesség, amit a hobbitok mutattak, felemeli őket a Nagyok közé, de ez nincs összhangban Tolkien elképzeléseivel.

Érdeemes pár szót ejteni a rajzolás stílusáról is, ami azért is fontos, mert vizuális folytonosságot teremt az ugyanezt a stílust követő *A hobbit*-al. A karakterek jellegzetesek és érdekesek, bár olykor talán némiképp karikatúra jellegűek. Látszik, hogy sokszor inkább egy-egy karakter hangulatát próbálták megragadni – mint az öreg, rozszant elméjű Denethor és a békaszerű, kezeit morzsolgató Gollam esetében –, mint teljes mértékben hűen követni a tolkien leírásukat. Ezzel is akadtak persze problémák, a fekete pegazusokon szárnyaló, lobogó fehér hajú, csontvázszerű gyűrűlidércek például sokaknak szúrhatják a szemét.

Arthur Rankin Jr. egy 2003-as interjúban így emlékezett meg a filmmel kapcsolatos munkájukról: „Próbáltuk megcsinálni *A Király visszatért*... de nagyon sokat kellett volna belesűríteni. Szerintem [Peter] Jacksonnak is ugyanez a gondja a filmjeivel. Nem térhetsz el a könyvektől, különben valaki majd jól helybenhagy az utcán. [...] *A Király visszatér*-ben össze kellett foglalnunk mindent, ami addig történt, majd az egészet két órába belezsúfolni. Nem lett belőle túl jó film.”

Legutolsó mondatával a legtöbb ember egyetért, ám ettől függetlenül jó szívvel tudom ajánlani a filmet minden Tolkien-rajongónak. Egyfelől, mert vannak benne emelkedett, sőt, elgondolkoztató pillanatok, amelyek egyes eseményeket vagy karaktereket olyan színben tüntetnek fel, ahogy más adaptációk nem; másfelől pedig azért, mert mindent összevetve szórakoztató látni a bakikat is, sőt, tanulságos összevetni ezt a rajzfilmet a Peter Jackson-féle mozifilmekkel is. Ha az ember szemfüles, felfedezhet néhány látványbeli elemet, amelyet az élszereplős film esélyesen innen vett át.

A GYŰRŰK URA SOROZAT – FOROGNAK A KAMERÁK

Írta: Barna Bálint (Gandalf)

The Lord of the Rings on Prime – egyelőre még mindig ezen a címen emlegetik az Amazon által gyártott sorozatot, amelynek cselekményéről csak annyit tudni, hogy Középfölde másodkorában játszódik majd, és *A Gyűrűk Ura* történetének előzményeit meséli el. A stúdió fukarkodik a hírekkel, a sajtó és ennek nyomán a rajongók hada pedig vadabbnál vadabb találgatásokba kezd a legkisebb értesülésmorzsa kapcsán is. Így még évekkkel a sorozat bejelentése után sem látjuk sokkal tisztábban, hogy pontosan mi várható a produkciótól, pletykát viszont annál többet kaptunk. A stáb és a színészek szerencsére hivatalosan is be lettek mutatva, idén pedig elindulhatott az első évad forgatása – így, ha a történetről nem is, de a sorozat készítésének legfrissebb fejleményeiről már beszámolhatunk.

John D. Payne és Patrick McKay a sorozat showrunnerei, azaz ők felelnek az egész produkcióért, ők irányítják a munkálatokat. A fő történetvázat is ők dolgozták ki J. R. R. Tolkien művei alapján – de még mindig nem tudni, hogy pontosan mely könyvekről lehet szó. Korábban mindketten a *Star Trek: Mindenén túl* (*Star Trek Beyond*) forgatókönyvírói voltak, de egyébként egyikük sem igazán ismert. Talán Középfölde hozzásegíti őket a sikerhez. A sorozat forgatókönyvírói, azaz Jennifer Hutchison (*Better Call Saul*, *Breaking Bad – Totál szívás*), Helen Shang (*13 okom volt, Hannibal*), Jason Cahill (*Halt and Catch Fire – CTRL nélkül, Maffiózók, Vészhelyzet*), Justin Doble (*Stranger Things, Fringe – A rejtély*), Bryan Cogman (*Trónok harca*), Stephany Folsom (*Toy Story 4*) és a segédíróként közreműködő Glenise Mullins (*Mine, Gray*) már korábban is bizonyítottak. Közülük a „trónok harcás” Bryan Cogman egyúttal az első évad első két részének rendezője is lett.

A stáb persze javarészt veteránokból áll. A sorozat executive producerei Belén Atienza (*Árvaház, A lehetetlen, Szólt a szörny, Jurassic World: Bukott birodalom*), Bruce Richmond (*Trónok harca, Westworld, A hátrahagyottak*), Gene Kelly (*Gengszterkorzó, Westworld, The Pacific – A hős alakulat*), Lindsey Weber (*Cloverfield Lane 10, Star Trek: Mindenén túl*). Társproducere Ron Ames (*Aviátor, A téglá, Star Trek – Sötétségben, Bosszúállók: Ultron kora*). A jelmezekért Kate Hawley (*Bíborhegy, A holnap határán, Öngyilkos Osztag*) felel. Látványtervezőnek az Oscar-díjas Rick Heinrichst (*Az Álmosvölgy legendája, A Karib-tenger kalózzai: Holtak kincse, Star Wars: Az utolsó jedik*) kérték fel. A VFX trükkmester a szintén Oscar-díjas Jason Smith (*Bosszúállók, Super 8, A visszatérő*).

Persze, adódik a kérdés, hogy *A Gyűrűk Ura* és *A hobbit* filmtrilógia munkatársai közül ki az, aki csatlakozott a sorozathoz. Az Amazon által hivatalosan is megnevezettek között két ilyen név bukkant fel 2019-ben: Tom Shippey, az ismert Tolkien-kutató, valamint John Howe illusztrátor és konceptrajzoló. Shippey egyik kollégája, a szintén Tolkien-kutató Corey Olsen érdekes módon 2020 tavaszán azt nyilatkozta, hogy tudtával Shippey már nem dolgozik a sorozaton. Ha ez így van, az két dolgot jelenthet. Vagy azt, hogy a megbízás csak nagyon rövid időre szólhatott az előkészületek során, vagy pedig azt, hogy Shippey ismeretlen okok miatt kilépett a stábból. Mivel sem ő, sem az Amazon nem kommentálta az ügyet, egyelőre csak találgatni tudunk. De őszintén reméljük, hogy a forgatókönyvírók megfogadták azt a keveske tanácsot, amit e rövid idő alatt kaphattak tőle! Ami John Howe-t illeti, egy interjúban azt nyilatkozta, hogy Shippey sokat segített neki a sorozat másodkori térképeinek az elkészítésében, a Tolkien-kutató tehát biztosan otthagyta keze nyomát a projekten. Howe személye pedig arra lehet a garancia, hogy a sorozat látványvilágában kapcsolódik majd Peter Jackson filmjeihez.

2020. január 14-én a főbb szerepeket alakító színészeket is bejelentették. A névsor: Robert Aramayo (*Trónok harca, Öngyilkos túra*), Owain Arthur (*Az őrjárat, A Confession*), Nazanin Boniadi (*Így jártam anyáttal, Képmás, Botrány*), Tom Budge (*Fenegyerek, Larry Crowne*), Morfydd Clark (*Az Úr sötét anyagai, Drakula, Préda*), Ismael Cruz Córdova (*Kontroll nélkül, Berliini küldetés*), Ema Horvath (*Lájkolj, ossz meg, kövess!*), Markella Kavenagh (*Romper Stomper, The Cry*), Joseph Mawle (*Trónok harca, AnyaApaFiú*), Tyroe Muhafidin (*Treasure Maps and Tinned Spaghetti*), Sophia Nomvete, Megan Richards (*Wanderlust, Doktorok*), Dylan Smith (*Az útvesztő: Halálkúra, Into the Badlands*), Charlie Vickers (*Medici*) és Daniel Weyman (*A néma szemtanú, Foyle háborúja*). Később Maxim Baldry (*Évek alatt*) is csatlakozott hozzájuk. Arról nincsen hivatalos tájékoztatás, hogy ki kit játszik a sorozatban, ezt a stúdió egyelőre hétepcsétes titokként őrzi. A *Variety* nevű szaklap viszont úgy értesült, hogy Morfydd Clark Galadriel szerepét kaphatta meg. Ezt ugyan hivatalos oldalról még nem erősítette meg és nem kommentálta senki, de ha a történet valóban a Hatalom Gyűrűinek elkészítését is bemutatja, akkor logikus lépés lenne a karakter szerepeltetése.

A forgatások helyszíne némi bizonytalanság után végül Új-Zéland lett, ám ezúttal Wellington helyett Auckland,

mivel az előbbi már foglalt volt az *Avatar* folytatásainak készítése miatt. A kamerák állítólag februárban kezdtek el forogni. Az eredeti elképzelés az volt, hogy 2020 májusáig leforgatják az első két részt, majd tartanak egy 4-5 hónapos szünetet, hogy belekezdhessenek a második évad forgatókönyveinek az írásába – függetlenül attól, hogy a második évad eddig még nem kapott zöld jelzést az Amazontól –, majd utána folytatják a felvételeket az első évad többi részével, esetleg a spórolás jegyében már a második évadhoz is rögzítve néhány jelenetet, ha úgy adódik. A koronavírus azonban közbeszólt, és a forgatást úgy kellett márciusban felfüggeszteni, hogy még az első két részszel sem lettek teljesen készen, noha a nagyjával már igen. A nyár folyamán a sorozat egyike lett azon hét produkciónak, amely a határok lezárása ellenére engedélyt kapott az új-zélandi tartózkodásra. Ennek köszönhetően júliusban belekezdhettek a helyszí-

Kép: Szalai Attila (Medveggy), modell: Kavecz Andrea [Művészeti Pályázat]

ni előkészületekbe a hátralévő epizódok kapcsán, majd szeptember 28-án újra forogtak a kamerák.

Mint minden jelentős érdeklődést kiváltó produkció forgatásánál, itt is a legnagyobb titoktartás mellett zajlanak a felvételek, és mint minden ilyen esetben, itt is kiszivárgott pár kémfotó. Sajnos ezekről az égardta világon semmi sem derül ki, a stábtagok pedig csak új-zélandi tartózkodásuk bizonyítékául posztoltak egy-egy képet a közösségi médiában, így a sorozat képi világáról, történetéről, szereplőiről nem tudtunk meg semmit a forgatás kezdete óta. Ennek köszönhetően a rajongók minden egyes apró hírmorzsára rávetették magukat, az egyik kaszkadőr víz alatti megsérülésétől kezdve odáig, hogy intimítási koordinátort alkalmaznak a felvételek során, és meztelenséget is bevállaló statisztákat toboroztak egy hirdetésben. Több sem kellett az összeesküvés-elméletek híveinek, és máris petíciót indítottak annak érdekében, hogy a sorozatban ne legyenek szexjelenetek. Érthető reakció ez a felfokozott várakozás és a rettentően nagyra nöött elvárások közepette, de talán túlságosan is messzemenő következtetéseket vontak le a tényekből. Hiszen önmagában az, hogy előfordulhat meztelenség a sorozatban, még nem feltétlen jelenti azt, hogy szexről van szó az adott esetben. A sorozat gyaníthatóan nem stílusában, hanem népszerűségében szeretne inkább „az új *Trónok harca*” lenni.

Ha az Amazon a hírekkel fukarkodik is, azért 2020. december harmadikára még tartogattak egy nagyobb bejelentést: egyszerre húsz új színészt mutattak be, de sajnos továbbra sem elárulva, hogy milyen szerepekben láthatjuk majd őket. Cynthia Addai-Robinson (*A könyvelő, Spartacus – Vér és homok*), Maxim Baldry (*Róma, Évek alatt*), Ian Blackburn, Kip Chapman (*A Tó tükre, A barlang fogságában*), Anthony Crum, Maxine Cunliffe (*Power Rangers Megaforce*), Trystan Gravelle (*Vadállat, Utópia*), Sir Lenny Henry (*Broadchurch*), Thusitha

Jayasundera (*Az idegen, Broadchurch*), Fabian McCallum (*Zűrös végítélet*), Simon Merrells (*Templomosok, Spartacus – Vér és homok*), Geoff Morrell (*A futár, Ned Kelly – A törvényen kívüli*), Peter Mullan (*Hadak útján, Az ember gyermeke*), Lloyd Owen (*Apollo 18, Miss Potter*), Augustus Prew (*Egy fiúról, Kick-Ass 2*), Peter Tait

(*A Gyűrűk Ura: A király visszatér*), Alex Tarrant (*Irány a túlsó part, 800 szó*), Leon Wadham (*Az új-zélandi meló*), Benjamin Walker (*Abraham Lincoln, a vámpírvadász*) és Sara Zwangobani (*Álomgyári feleség, Vízizsaruk*) csatlakozhatott a színészek alkotta „családhoz”. A stáb családiaságát egyébként egy rövid videó is alátámasztotta, amely a közös szilveszterezésükről készült.

A sorozat első évada jelenlegi információink szerint 2021-ben kerülhet az Amazon Prime kínálatába, ha a koronavírus, a filmipari válság vagy bármi más közbe nem szól. Reméljük, hogy addig is a jelenleginél jóval több hivatalos hírt és ízelítőt kapunk belőle, mert ha ez nem történik meg, maradnak a találgatások és a hozzájuk kötődő pánikreakciók. Hogy utóbbiakat minél jobban elkerüljük, tartsuk szem előtt, hogy ez csak egy sorozat, semmi több. Ne várjunk tőle olyasmit, amit nem érdemes! Akár jó lesz, akár rossz, az emberek beszélni fognak róla – ez pedig kitűnő lehetőség arra, hogy társaságban is megvillantsuk a Tolkien könyveiből szerzett lexikális tudásunkat.

A cikk elsősorban az Amazon hivatalos anyagai, a *TheOneRing.net* összefoglalói és a sorozat angol Wikipedia-oldalának információi alapján állt össze, itt-ott egyéb sajtóértesülésekkel kiegészítve.